

Σχέσεις Ορθοδόξων - Καθολικών στη σύγχρονη φάση

Την 1 Νοεμβρίου 2010 ο Πρόεδρος του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων του Πατριαρχείου Μόσχας Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ιλαρίωνας έδωσε διάλεξη στους φοιτητές των Θεολογικών Σχολών Μόσχας με θέμα τις σχέσεις Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών.

1. Σχέσεις Ορθόδοξης και Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας κατά τη δεύτερη χιλιετία του χριστιανισμού

Κατά τη διάρκεια των πρώτων δέκα αιώνων χριστιανισμού η Ανατολή και η Δύση συγκροτούσαν μια Εκκλησία. Η Ενότητα διαφυλάσσεται παρά τις υφιστάμενες διαφορές στο θεολογικό και το λειτουργικό τομέα. Τα γεγονότα του ημίσεως του 11 αι., τα οποία συνεπάγοντο την τραγική διαίρεση μεταξύ χριστιανικής Ανατολής και Δύσεως, είχαν κυρίως τον χαρακτήρα εκκλησιαστικό και πολιτικό, όμως στη βάση αυτής τη διαιρέσεως ευρίσκετο και μια σειρά παραγόντων, συμπεριλαμβανομένης και της διαφωνίας πάνω σε ορισμένα σημεία της διδασκαλίας και της εκκλησιαστικής πρακτικής. Τους επόμενους δέκα σχεδόν αιώνες της ξεχωριστής υπάρξεως αυτές οι διαφορές είχαν ουσιαστικά αυξηθεί, ώστε σήμερα είναι πολύ μεγάλες και μάλιστα σε πολύ διαφορετικούς τομείς της θεολογίας και του εκκλησιαστικού βίου.

Κατά τη δεύτερη χιλιετία μέχρι το ήμισυ του 20 αι. η βασική έννοια, η οποία χαρακτήριζε τις σχέσεις Ορθοδοξίας και Καθολικοσμού ήταν εκείνη της «αίρεσης». Τόσο οι Ορθόδοξοι, όσο και οι Καθολικοί αντιμετώπιζαν ο ένας τον άλλον ως αιρετικούς. Συνεπώς, κανένας λόγος δε θα μπορούσε να γίνει για το διάλογο, τη συνεργασία και τους κανόνες της συμβίωσης σε αυτό ή σε εκείνο έδαφος. Εκεί, όπου είναι η αίρεση, δεν υπάρχει η χάρη. Όπου είναι η αίρεση, δεν υπάρχει η Εκκλησία. Επομένως, όπου επικρατεί η αίρεση, πρέπει να καταβάλουμε προσπάθεια να εκριζώσουμε αυτή και να κηρύξουμε την ακραιφνή χριστιανική πίστη.

Αυτή ήταν η στάση των Ορθοδόξων απέναντι στους Καθολικούς. Αλλά αυτή ακριβώς ήταν η στάση των Καθολικών απέναντι στους Ορθοδόξους. Εάν η Ορθοδοξία είναι αίρεση, τότε η Ορθόδοξη Εκκλησία δε σώζει, επομένως τα μυστήριά της είναι άκυρα και έτσι όπου υπάρχει η Ορθόδοξη Εκκλησία, εξ επόψεως του Καθολικού ούτε η Εκκλησία καν υπήρχε. Επομένως, σε Ορθόδοξες χώρες, παρά την παρουσία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, εξ επόψεως των Καθολικών, έπρεπε να κηρυχθεί η χριστιανική διδασκαλία και να διεξαχθεί η ιεραποστολή.

Ένα από αυτά τα «ιεραποστολικά» σχέδια της Καθολικής Εκκλησίας αρχίζοντας από τον 13 αιώνα ήταν η ουνία. Η ουσία της συνίστατο στο να επιτραπούν στους Ορθοδόξους οι τελετές τους, η

εξωτερική τους μορφή, η καθιερωμένη τάξη του εκκλησιαστικού βίου, αλλά να η Ορθόδοξη Ιεραρχία να αντικατασταθεί από τη Ρ/Καθολική, ώστε αντί τους Ορθόδοξους Πατριάρχες να μνημονεύεται ο Πάπας Ρώμης.

Επομένως ολόκληρη η εκκλησιαστική πολιτική στηρίζετο στην αμοιβαία μη αναγνώριση των Ορθόδοξων και Ρ/Καθολικών ως Εκκλησία. Όλες αυτές οι ταλαιπωρίες, τις οποίες υφίσταντο οι Ορθόδοξοι στα εδάφη όπου επιβάλετο ο Καθολικισμός και η ουνία, ήταν συνέπειες αυτής της κατανόησης, και εάν αυτή θα παρέμεινε έτσι έως σήμερα, ίσως και οι σχέσεις μας με Καθολικούς παρέμειναν αναλλοίωτες.

2. Η συμβολή της Β΄ Βατικάνειας Συνόδου στην αλλαγή στις σχέσεις ανάμεσα στις Εκκλησίες. Η έναρξη του θεολογικού διαλόγου.

Τι άλλαξε στις σχέσεις Ορθοδοξίας και Καθολικισμού την εποχή της Β΄ Βατικάνειας Συνόδου; Διατί μπορούμε να κάνουμε λόγο για την αναβάθμιση αυτών; Άλλωστε εκείνες οι διαφορές στους τομείς θεολογίας και εκκλησιολογίας, οι οποίες υπήρχαν παλαιά, εξακολουθούν να υφίστανται. Κανείς δεν απέρριψε τίποτε: ούτε οι Ρωμαιοκαθολικοί αρνήθηκαν τα δόγματα, τα οποία δεν αναγνωρίζουμε, αλλά ούτε εμείς δεν παύσαμε να τα αναγνωρίζουμε λανθασμένα και παραβιάζοντα την ακεραιότητα της εκκλησιαστικής αλήθειας και τάξεως.

Και όμως, συνέβη κάτι πολύ σπουδαίο, το οποίο μας επιτρέπει σήμερα να οικοδομούμε τις σχέσεις μας πάνω σε εντελώς καινούργια θεμέλια. Πρώτα από όλα, στα κείμενα της Β΄ Βατικάνειας Συνόδου, και στις μεταγενέστερες επίσημες διακηρύξεις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, αναθεωρήθηκε η στάση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας ως προς την Ορθοδοξία. Οι Καθολικοί αναγνώρισαν την αποστολική διαδοχή της Ορθόδοξης Εκκλησίας και τα μυστήρια αυτής. Με άλλα λόγια, εάν παλαιά οι Καθολικοί δε θεωρούσαν την Ορθόδοξη Εκκλησία ως Εκκλησία, αλλά ως τη συναγωγή αιρετικών και σχισματικών, σήμερα στο επίσημο επίπεδο η Ρ/Καθολική Εκκλησία αναγνωρίζει τις Ορθόδοξες Εκκλησίες ως Εκκλησίες, καθώς και τη σωτήρια δύναμη και το κύρος των Μυστηρίων, τα οποία επιτελούνται σε αυτούς. Αυτή η στάση επέτρεψε στην Ορθόδοξη Εκκλησία το 1980 να αρχίσει επίσημο διάλογο με τη Καθολική Εκκλησία.

3. Αντιμετώπιση από την Ορθόδοξη Εκκλησία της Καθολικής Εκκλησίας και των Μυστηρίων αυτής

Πως αντιμετώπιζε η Ορθόδοξη Εκκλησία τους Καθολικούς στην αρχή αυτού του διαλόγου; Πρέπει να επισημάνουμε κατά πρώτο λόγο, ότι επίσημα η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν αναγνώριζε με οιοδήποτε έγγραφο, διάταξη ή απόφαση την ενέργεια και τη σωτήρια δύναμη των μυστηρίων της Καθολικής Εκκλησίας. Όμως εκ των πραγμάτων κατά τη διάρκεια των αιώνων στην Ορθοδοξία εφαρμόζετο η

ίδια τελετή της αποδοχής των Καθολικών, η οποία εφαρμόζεται σήμερα από τους Καθολικούς ως προς τους Ορθόδοξους. Αυτό σημαίνει ότι εάν δεχόμαστε στους κόλπους της Ορθόδοξης Εκκλησίας ένα λαϊκό βαπτισμένο στη Καθολική Εκκλησία, δεν των αναβαπτίζουμε. Επίσης, εάν αυτός δέχθηκε το χρίσμα στους Καθολικούς, δεν τον χρίουμε, εάν ήταν Καθολικός ιερέας, δεν τον χειροτονούμε, αλλά δεχόμαστε στον ίδιο βαθμό της ιεροσύνης.

Ανοιχτό παραμένει το ερώτημα για την αναγνώριση των μοναχικών ταγμάτων. Εδώ δεν εφαρμόζεται η ίδια πρακτική, διότι η ίδια η Καθολική Εκκλησία έχει άλλη αντίληψη για το μοναχισμό που δεν είναι ταυτόσημη με τη δική μας. Όσον αφορά τα μυστήρια, σε περίπτωση μεταστροφής ενός καθολικού στην Ορθοδοξία, δεν επαναλαμβάνουμε εκείνα τα μυστήρια, τα οποία επιτελέσθηκαν στη Καθολική Εκκλησία.

Αυτή η πρακτική δέχεται διαφορετικές ερμηνείες. Σύμφωνα με μια ερμηνεία στην Καθολική Εκκλησία υπάρχουν μόνο κενοί τύποι, οι οποίοι κατά την ένταξη του ανθρώπου στην Ορθόδοξη Εκκλησία τρόπον τινά εκ των υστέρων γεμίζουν με τη Θεία χάρη. Αυτή η ερμηνεία είναι ευρέως διαδεδομένη. Όμως υπάρχει και μια άλλη ερμηνεία, σύμφωνα με την οποία η Ορθόδοξη Εκκλησία εκ των πραγμάτων αναγνωρίζει τα μυστήρια των Καθολικών, όμως δεν υπάρχει ανάμεσα στις δυο Εκκλησίες η μυστηριακή κοινωνία.

Αυτές οι δυο απόψεις συνυπάρχουν σήμερα στην Ορθόδοξη Εκκλησία, όμως δε μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τη μια ή την άλλη ως επίσημες, διότι δεν υπάρχει σήμερα κοινώς αποδεκτή πανορθόδοξη θέση για την ενέργεια των μυστηρίων της Καθολικής Εκκλησίας. Επιπλέον, εφαρμόζεται η διαφορετική πρακτική. Υπάρχουν περιοχές, όπου τον Ρωμαιοκαθολικό ιερέα δεν θα δεχθούν στον ίδιο βαθμό της ιεροσύνης. Παραδείγματος χάριν, στο Άγιο Όρος, εάν ένας Καθολικός παπάς επιθυμήσει να ασπαστεί την Ορθοδοξία και να γίνει αγιορείτης μοναχός, θα γίνει ξανά το βάπτισμα, το χρίσμα, και η χειροτονία του σε διάκονο και σε ιερέα. Έτσι ακριβώς συνέβη με το γνωστό Γάλλο θεολόγο και Αρχιμανδρίτη πατέρα Πλακίδα Deseille, ο οποίος ήταν στη αβάς της Ρ/Καθολικής Εκκλησίας, δηλαδή Ηγούμενος ενός μοναστηριού (δηλαδή στα δεδομένα μας Αρχιμανδρίτης), αλλά μεταστραφείς στην Ορθοδοξία στο Άγιο Όρος, αναβαπτίσθηκε, δέχθηκε κατ' επανάληψιν το χρίσμα και ύστερα χειροτονήθηκε διάκονος και ιερέας.

4. Λόγοι και σκοποί της έναρξης του θεολογικού διαλόγου με τους Καθολικούς από την πλευρά της Ορθόδοξης Εκκλησίας

Θα επανέλθω στο θέμα των λόγων για την έναρξη του διαλόγου με την Καθολική Εκκλησία από την πλευρά της Ορθόδοξης. Αυτό έγινε κυρίως για να βρεθούν οι νέοι τρόποι συνύπαρξης και νέες μέθοδοι συνεργασίας. Ταυτόχρονα, αρχίζοντας το διάλογο, η Ορθόδοξη Εκκλησία απέρριψε τον όρο «αίρεση» για να χαρακτηρίσει το Καθολικισμό. Αυτό όμως δεν σημαίνει, ότι ο ίδιος ο όρος

«αίρεση» ή όλες οι υφιστάμενες ανάμεσα στους Ορθοδόξους και τους Καθολικούς διαφωνίες αφαιρέθηκαν από την ημερήσια διάταξη. Αυτό σημαίνει ότι οι Ορθόδοξοι επέβαλαν το δικαιοστάσιο στη χρήση του συγκεκριμένου όρου για την περίοδο των εργασιών της θεολογικής επιτροπής επί του διαλόγου Ορθοδόξων και Καθολικών.

Γιατί ήταν σημαντικό να αρνηθούμε τη χρήση αυτού του όρου έστω και προσωρινά; Θέλω να δώσω ένα παράδειγμα από ένα άλλο τομέα. Τη στιγμή, που η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ρωσίας άρχισε το διάλογο με την Υπερόριο Ρωσική Εκκλησία, ανάμεσά τους υπήρχε μια μακρόχρονη παράδοση των αλληλοκατηγοριών. Χαρακτηρίζαμε την Υπερόριο Εκκλησία ως «σχίσμα», ενώ αυτοί, ακόμα και στο επίσημο επίπεδο, έκαναν λόγο για την έλλειψη χάριτος από τα μυστήρια, επιτελούμενα στο Πατριαρχείο Μόσχας. Ως όρος για την έναρξη του διαλόγου τέθηκε η αμοιβαία άρνηση των κατηγοριών και όρων. Τρόπον τινά είχαμε επιβάλει το δικαιοστάσιο στη χρήση τους. Από την αρχή του διαλόγου με την Υπερόριο Ρωσική Εκκλησία, ως Πατριαρχείο Μόσχας, παύσαμε να τη χαρακτηρίσουμε ως σχίσμα, και σήμερα, όταν η διαίρεση έχει ήδη υπερβεί, δεν κάνουμε λόγο για το σχίσμα ως προς την Υπερόριο Ρωσική Εκκλησία, ακόμα και εκ των υστέρων. Αυτό έπρεπε να γίνει ώστε να μπορέσουμε να καθίσουμε στο τραπέζι συνομιλιών. Εάν λέμε: «Είστε σχισματικοί και αιρετικοί», ενώ αυτοί μας απαντάνε: «Όχι, εσείς είστε σχισματικοί και αιρετικοί», αυτό μοιάζει με την κατάσταση στις σχέσεις Ορθοδόξων και Καθολικών κατά τη διάρκεια της χιλιετίας. Όλοι ξέρουμε πολύ καλά, ποια όμως ήταν τα αποτελέσματα αυτών των σχέσεων στην πράξη.

Έτσι, σήμερα η Ορθόδοξη και η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία ευρίσκονται σε κατάσταση διαλόγου, και για αυτό το λόγο στο επίσημο επίπεδο αρνηθήκαμε αυτή την ορολογία, η οποία εμπόδιζε το διάλογο. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι οι επί μέρους θεολόγοι στα βιβλία ή στα άρθρα τους δε μπορούν να συνεχίσουν τη χρήση αυτών των όρων, ακόμα και των ταπεινωτικών και προσβλητικών, οι οποίοι ήταν σε χρήση κατά την παλαιότερη εποχή. Όμως όσοι συμμετέχουν στον επίσημο διάλογο, δε μπορούν αλλά και δεν πρέπει να χρησιμοποιούν αυτή την ορολογία.

Άρνηση της εχθρικής ορολογίας, η επιδίωξη του διαλόγου, η προθυμία για την εξέταση των υφισταμένων ανάμεσά μας διαφορών, όλα αυτά οδήγησαν στην αναβάθμιση των σχέσεων μεταξύ Ορθοδόξων και Καθολικών. Βέβαια, πολλά θέματα παραμένουν ανεπίλυτα, και από καιρό σε καιρό σε αυτές ή σε άλλες περιοχές οξύνονται τα προβλήματα. Θυμόμαστε πως στο τέλος της δεκαετίας '80 του 20 αι., όταν άρχισε η αναβίωση των δομών της Ελληνόρρυθμης Καθολικής Εκκλησίας στη Δυτική Ουκρανία, εκατοντάδες Ορθόδοξοι Ιεροί Ναοί καταλήφθηκαν από τους Ελληνοκαθολικούς, οι Ορθόδοξοι εκδιώχθηκαν και καταστράφηκαν τρεις επαρχίες της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Όλα αυτά, βέβαια, ήταν αποτέλεσμα των διαμορφωμένων την εποχή εκείνη συγκυριών. Ορισμένο ρόλο μάλιστα έπαιξε και η αντιμετώπιση των Ελληνοκαθολικών από τις σοβιετικές αρχές το 1946, αναγκάζοντας αυτούς να περάσουν ουσιαστικά στην παρανομία. Γενικά μπορούμε να πούμε ότι η υποτροπή της ουνίας στη Δυτική Ουκρανία οφειλόταν στους πολιτικούς λόγους και στην πολιτική

συγκυρία, όπως ακριβώς στις πολιτικές συγκυρίες οφειλόταν η διεύρυνση του σχίσματος στην Ουκρανία, ενός σχίσματος μέσα στους κόλπους της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

5. Αλλαγές στην εκτίμηση της ουνίας από την Καθολική Εκκλησία.

Κείμενο του Μπαλαμαντ του 1993

Εάν κάνουμε λόγο για τη σημερινή προσέγγιση της ουνίας από τους Ορθοδόξους και Καθολικούς, μπορούμε να επισημάνουμε ορισμένες θεμελιώδεις εξελίξεις, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στην πορεία του θεολογικού διαλόγου. Αυτός ο διάλογος άρχισε το 1980 από τα παραδοσιακά θεολογικά θέματα, συμπεριλαμβανομένων και του εκκλησιαστικού χαρακτήρα. Όμως από την αρχή της δεκαετίας '90 κατ' απαίτησιν των Ορθοδόξων, στην ημερήσια διάταξη εντάχθηκε το θέμα της ουνίας, και το 1990 στο Freizing της Γερμανίας, και αργότερα το 1993 στο Μπαλαμάντ του Λιβάνου, ανάμεσα στους Ορθοδόξους και τους Καθολικούς στο επίσημο επίπεδο επιτεύχθηκε η συμφωνία για το ότι η ουνία δεν είναι η μέθοδος για την επίτευξη της ενότητας. «Εμείς απορρίπτουμε αυτή την μέθοδο αναζήτησης της ενότητας, διότι αντιτάσσεται στην κοινή παράδοση των Εκκλησιών μας», αυτή ήταν η κοινή δήλωση Ορθοδόξων και Καθολικών.

Αυτή η δήλωση δύναται να χαρακτηρισθεί ως ριζική αλλαγή της θέσης της Καθολικής Εκκλησίας απέναντι στην ουνία. Βεβαίως, η Ελληνόρρυθμη Καθολική Εκκλησία εξακολουθεί να υπάρχει, έχει τους πιστούς της, έχει τους Ναούς, την Ιεραρχία και τους κληρικούς, και εξακολουθεί μάλιστα να αποτελεί μέρος της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, έστω και αρκετά αυτόνομο. Όμως στο επίσημο επίπεδο οι θεολόγοι και των δυο Εκκλησιών, Ορθόδοξης και Καθολικής, δήλωσαν ότι η ουνία δε μπορεί πλέον να θεωρείται ως έννομη μέθοδος της επιτεύξεως της ενότητας. Με άλλα λόγια οι Καθολικοί ανεγνώρισαν ότι η ουνία, η οποία είναι μια πολιτική βίαιης επιβολής της Καθολικής πίστεως στις Ορθόδοξες χώρες με τη χρήση του ανατολικού Ορθόδοξου λειτουργικού τύπου, ήταν το σφάλμα του παρελθόντος. Αυτή η αναγνώριση ήταν απαραίτητο για τους Ορθοδόξους και το πετύχαμε. Βεβαίως και δεν ήταν εύκολο.

Στην Καθολική Εκκλησία το κείμενο του Μπαλαμάντ προκάλεσε αμφιλεγόμενη αντίδραση, όπως ακριβώς και στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Ένας από τους λόγους ήταν η χρήση από το κείμενο του όρου «Αδελφές Εκκλησίες» για τις Εκκλησίες Ορθόδοξη και Καθολική. Ήδη στην αρχή του 21 αιώνα ο νυν Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ, τότε Πρόεδρος της Επιτροπής για την ορθότητα της πίστεως Καρδινάλιος Γιόζεφ Ράτσιγκερ, εξέδωσε ένα κείμενο, όπου έλεγε ότι ο όρος «Αδελφές Εκκλησίες» δεν πρέπει να εφαρμόζεται ως προς εκείνες τις Εκκλησίες, οι οποίες ευρίσκονται εκτός κοινωνίας με την Καθολική Εκκλησία. Από την πλευρά της Ορθόδοξης Εκκλησίας, έτυχε ευρείας συζήτησης το ζήτημα εάν πρέπει και είναι δυνατό να εφαρμόζεται ο όρος «Αδελφές Εκκλησίες» ως προς εκείνες τις Εκκλησίες, οι οποίες ευρίσκονται εκτός κοινωνίας με την Ορθόδοξη Εκκλησία. Βεβαίως, πρώτα από όλα χρησιμοποιούμε τον όρο «Αδελφές Εκκλησίες» ως προς τις άλλες κατά τόπους

Ορθόδοξες Εκκλησίες. Στην ουσία οι κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες συγκροτούν εκείνη την «αδελφότητα», η οποία στο πλήρωμά της είναι η Ορθόδοξη Εκκλησία.

6. Ο ρόλος του Επισκόπου Ρώμης στην πρώτη χιλιετία είναι το κύριο θέμα του διαλόγου Ορθοδόξων και Καθολικών στην παρούσα φάση

Προς το παρόν στην ημερήσια διάταξη του διαλόγου Ορθοδόξων-Ρωμαιοκαθολικών τίθεται θέμα ρόλου του Επισκόπου Ρώμης. Αυτό το θέμα χώρισε κάποτε τους Ορθοδόξους και Καθολικούς. Η διεύρυνση του παπικού πρωτείου, η καθιέρωση της διδασκαλίας για την οικουμενική δικαιοδοσία του Πάπα και, στη συνέχεια, και του δόγματος για το παπικό αλάθητο από την Α΄ Βατικάνεια Σύνοδο, όλα αυτά έγιναν πέτρα σκανδάλου για τον θεολογικό διάλογο Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών. Αυτό επίσης οδήγησε σε ακόμα μεγαλύτερο χάσμα ανάμεσα στους χριστιανούς Ανατολής και Δύσης. Για αυτό το λόγο πιστεύω ότι μόνο το γεγονός ότι Ορθόδοξοι και Ρωμαιοκαθολικοί αποφάσισαν την κοινή συζήτηση του θέματος, αξίζει τη θετική εκτίμηση. Δυστυχώς οι πρώτες προσπάθειες προσέγγισης του θέματος δεν αποδείχθηκαν και πολύ επιτυχείς.

Σημειωτέον ότι αυτές οι προσπάθειες καταβάλλοντο τη στιγμή που η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία για εντελώς άσχετους λόγους αναγκάστηκε να αποσυρθεί από το διάλογο για μερικά χρόνια. Το διάστημα της αποχής αυτής καταρτίσθηκαν κείμενα, τα οποία συζητούνται σήμερα και εκ της απόψεώς μας είναι απαραίδεκτα.

Πως πρέπει να συζητηθεί το θέμα σχετικά με τον Επίσκοπο Ρώμης; Προπαντός πρέπει να καταλάβουμε, ποιος ήταν ο ρόλος του στην κοινωνία των χριστιανικών Εκκλησιών κατά την πρώτη χιλιετία, διότι εκείνη η περίοδος αποτελεί θεμέλιο, πάνω στον οποίο μπορούν να χτίζονται σήμερα Ορθόδοξοι και Ρωμαιοκαθολικοί. Με όλες τις διαφωνίες, οι οποίες υπήρχαν εκείνη την εποχή, η Εκκλησία παρέμεινε μία και οι χριστιανοί Ανατολής και Δύσεως δεν ήταν χωρισμένοι. Συνεπώς η προσέγγιση επιτυγχάνεται αποκλειστικά με την επαναφορά στην κληρονομιά της πρώτης χιλιετίας, η οποία η κληρονομιά είναι κοινή τόσο για τους Ορθοδόξους, όσο και για τους Καθολικούς. Και όμως μελετώντας την ιστορία της πρώτης χιλιετίας πρέπει να καταλάβουμε ξεκάθαρα και να υποδείξουμε ότι η δικαιοδοσία του Επισκόπου Ρώμης δεν κάλυπτε την χριστιανική Ανατολή. Πιστεύω, έως ότου πετύχουμε αυτή την αναγνώριση από τους Καθολικούς, δεν πρέπει να θεωρούμε κλειστό αυτό το θέμα. Και οι δυο πλευρές, Ορθόδοξοι και Καθολικοί, πρέπει να δηλώσουν με πλήρη σαφήνεια ότι η δικαιοδοσία του Επισκόπου Ρώμης κάλυπτε τη χριστιανική Δύση, όχι και την Ανατολή, όπου ήταν τα τέσσερα Πατριαρχεία, οι Αυτοκέφαλες Εκκλησίες, όπου συνέρχοντο οι Σύνοδοι, στις οποίες ο Πάπας έστελνε τους επίσημους απεσταλμένους του, όχι όμως υπό την ιδιότητα των ανώτερων δαιτητών, αλλά ως απεσταλμένους της Δυτικής Εκκλησίας. Αυτό ακριβώς πρέπει να πετύχουμε στο διάλογό μας με τους Καθολικούς στην άμεση προοπτική.

Εάν φθάσουμε στο επόμενο θέμα σχετικά με το ρόλο του Επισκόπου Ρώμης στη δεύτερη χιλιετία, τότε θα πρέπει να δηλώσουμε ειλικρινά όλες εκείνες τις διαφωνίες, οι οποίες υφίστανται μεταξύ των Ορθοδόξων και Καθολικών στην κατανόηση του θέματος. Δυστυχώς, η μέθοδος του διμερούς διαλόγου προβλέπει πολύ συχνά τη σύνταξη ενός κοινού κειμένου, όπου δηλώνεται η τάση αποσιώπησης των διαφορών και προβάλλεται κυρίως εκείνο, το οποίο είναι κοινό για τις Εκκλησίες. Όταν πρόκειται για το διάλογο Ορθοδόξων και Καθολικών, αυτή η μέθοδος τυγχάνει απαράδεκτος, διότι οδηγεί σε αδιέξοδο. Ούτως ή άλλως γνωρίζουμε άριστα εκείνα, τα οποία είναι κοινά για μας, αλλά οι Καθολικοί πρέπει να καταλαβαίνουν καθαρά εκείνες τις διαφορές, οι οποίες υφίστανται μεταξύ μας, και τη διδασκαλία για τα πρωτεία στην Οικουμενική Εκκλησία, η οποία χαρακτηρίζει την Ορθόδοξη Εκκλησία.

Δυστυχώς, μέχρι στιγμή δεν επέδειξαν αυτή την κατανόηση. Παραδείγματος χάριν, σε μία συνέντευξή του ο τέως Πρόεδρος του Παπικού Συμβουλίου για την προώθηση της χριστιανικής ενότητας Καρδινάλιος Βάλτερ Κάσπερ δήλωσε ότι εάν αρχίσουμε συζήτηση για το ρόλο του Επισκόπου Ρώμης στην Οικουμενική Εκκλησία, οι Ορθόδοξοι θα αναγκαστούν να επανεξετάσουν τις θέσεις τους σχετικά με το ρόλο του Επισκόπου Ρώμης. (Και δεν είπε τίποτε για το ότι τις θέσεις τους θα πρέπει να τις επανεξετάσουν και οι Καθολικοί). Εν συνεχεία ο Καρδινάλιος έκανε αναφορά στην ύπαρξη των «δύο Κωδίκων κανονικού δικαίου» εντός της Καθολικής Εκκλησίας: «ενός για τη χρήση της λατινικής Εκκλησίας, και άλλου για τις ανατολικές Εκκλησίες, τις ευρισκόμενες σε πλήρη κοινωνία με τη Ρώμη». «Ανάλογα με αυτούς τους κώδικες το πρωτείο εφαρμόζεται στη Λατινική Εκκλησία με ένα τρόπο και στις Ανατολικές Εκκλησίες με τον άλλο. Δεν θέλουμε να επιβάλουμε στους ορθοδόξους την τάξη, η οποία ισχύει σήμερα στη Λατινική Εκκλησία. Σε περίπτωση της αποκατάστασης της πλήρους κοινωνίας πρέπει να βρεθεί ένας άλλος τύπος πρωτείου για τις Ορθόδοξες Εκκλησίες», δήλωσε. Αυτά ήταν, τα οποία ανέφερε προ ετών ο Πρόεδρος του Παπικού Συμβουλίου για την προώθηση της χριστιανικής ενότητας. Με άλλα λόγια, η φαντασία του δεν επεκτεινόταν πέρα από την πρόταση της ουνίας για ακόμη μια φορά: «Έχουμε το Βυζαντινό λειτουργικό τύπο, να το δεχθείτε και έτσι θα λυθεί το πρόβλημα». Εμείς υποστηρίζουμε ότι το πρόβλημα δεν πρόκειται να λυθεί ούτε με τον ασπασμό της ουνίας, αλλά ούτε με την αποδοχή εκ μέρους των Ορθοδόξων εκείνης της μορφής του παπισμού, η οποία υπάρχει σήμερα στη Καθολική Εκκλησία. Το πρόβλημα λύεται μόνο σε περίπτωση εάν οι ίδιοι οι Ρωμαιοκαθολικοί θα επανεξετάσουν τη δική τους προσέγγιση του παπικού πρωτείου και να επανέλθουν στις θέσεις, τις οποίες κρατούσαν κατά την πρώτη χιλιετία. Και αυτή θα είναι η αφετηρία για το διάλογο.

Σκοπός, στον οποίο θέλουμε να φτάσουμε μέσα από το διάλογο, δεν είναι εύκολος, αλλά όχι και ακατόρθωτος. Εκείνη η πρόοδος, η οποία σημειώθηκε στις σχέσεις Ορθοδόξων και Καθολικών και στις οποίες έκανα μια σύντομη αναφορά, αποδεικνύουν ότι η πορεία του διαλόγου έχει αρκετές προοπτικές. Επιτρέπει να συζητάμε τις υφιστάμενες διαφορές και δυσκολίες και να καταλήγουμε στις αμοιβαίως αποδεκτές λύσεις και διατυπώσεις. Αυτό, βεβαίως, δε σημαίνει, ότι στο πρακτικό

επίπεδο όλα τα προβλήματα θα λυθούν αμέσως, αλλά τουλάχιστον χαράζουμε το δρόμο για αυτές τις λύσεις και δίνουμε μια θετική κατεύθυνση στις σχέσεις μας.

7. Διάλογος Ορθοδόξων-Ρωμαιοκαθολικών από πρακτική άποψη

Πρέπει να πούμε ότι ο διάλογος ανάμεσα στην Ορθόδοξη και τη Καθολική Εκκλησία έχει και την πρακτική εφαρμογή. Π.χ. εάν την εποχή προγενέστερη της Β΄ Βατικάνειας Συνόδου ήταν αδύνατο καν να φανταστούμε τους Ορθοδόξους να λειτουργούν στους Καθολικούς Ιερούς Ναούς, σήμερα αυτό έχει ευρεία διάδοση. Ιερείς σε πολλές από τις ενορίες μας στη Δύση και στις χώρες με πλειοψηφία των κατοίκων να ανήκουν στη Καθολική Εκκλησία, δεν τελούν τις ακολουθίες στους Ορθοδόξους Ιερούς Ναούς, οι οποίοι απλά δεν υπάρχουν εκεί, αλλά σε Ιερούς Ναούς των Καθολικών, τους οποίους παραχωρεί η τοπική Καθολική Ιεραρχία. Ίσως με την πάροδο του χρόνου αυτές οι ενορίες θα χτίσουν δικούς τους Ιερούς Ναούς, όμως σήμερα η Καθολική Εκκλησία στέκεται αρωγός των Ορθοδόξων στη θέσπιση της δικής μας εκκλησιαστικής διάρθρωσης στο κανονικό της έδαφος. Μόνο το γεγονός ότι οι Καθολικοί μας στηρίζουν σε πολλές χώρες, αξίζει θετική εκτίμηση.

8. Η προσέγγιση του προσηλυτισμού από τους Ορθοδόξους και Καθολικούς

Πρέπει να θίξουμε το πρόβλημα του προσηλυτισμού των Καθολικών στα ορθόδοξα εδάφη. Αυτό το πρόβλημα υφίστατο και εξακολουθεί κατά κάποιο τρόπο να υφίσταται μέχρι και σήμερα. Θέταμε το ερώτημα με αρκετά οξύ τρόπο τη δεκαετία 1990 όταν εκ μέρους των ορισμένων δομών των Καθολικών, κινημάτων και μοναχικών ταγμάτων παρατηρείτο η τάση να θεωρούν τη Ρωσία ως ελεύθερο πεδίο ιεραποστολικής δράσεως.

Εν τω μεταξύ στο τέλος της δεκαετίας του '90 μιλήσαμε με τον Καρδινάλιο Βάλτερ Κάσπερ για το θέμα του προσηλυτισμού. Να το πως έδειξε τη διαφορά ανάμεσα στις θέσεις μας: «Στη Ρωσία, είπε, εκείνοι, οι οποίοι εκκλησιάζονται τακτικά στους Ορθοδόξους Ιερούς Ναούς αναλογούν στο 3-5% του συνολικού πληθυσμού, τα άλλα 20% είναι άθεοι, υπάρχουν μερικά ποσοστά που εκπροσωπούν άλλες θρησκείες, ενώ οι υπόλοιποι που αναλογούν περίπου στο 60-70% του συνολικού πληθυσμού, είναι εκείνοι, οι οποίοι δεν έχουν ακόμα προσδιορισθεί και δεν απέκτησαν το εκκλησιαστικό φρόνημα. Με αυτούς ακριβώς και ασχολούμαστε. Δεν πρέπει να το βλέπετε ως προσηλυτισμό, διότι αυτοί οι άνθρωποι δεν πηγαίνουν στους Ναούς σας».

Του απάντησα ότι εμείς προσεγγίζουμε τον προσηλυτισμό διαφορετικά. Όλο αυτό το ποσοστό 60-70% ανθρώπων ταυτίζονται με την Ορθόδοξη Εκκλησία, έστω και δεν εκκλησιάζονται προς το παρόν, δεν απέκτησαν το πλήρες εκκλησιαστικό φρόνημα, όμως είναι η αποστολή της Ορθόδοξης Εκκλησίας να τους εκκλησιαστικοποιήσει αυτούς. Οι ρίζες τους είναι Ορθόδοξες, οι γονείς και οι

παππούδες τους ήταν Ορθόδοξοι, για αυτό και τα παιδιά τους πρέπει να είναι Ορθόδοξα. Η αποστολή μας να γίνει η διαπαιδαγώγησή τους μέσα σε ορθόδοξο πνεύμα. Δεν τους αντιμετωπίζουμε ως μια ουδέτερη ανθρώπινη μάζα ή ως ελεύθερο πεδίο ιεραποστολικής δράσης. Είναι οι Ορθόδοξοι χριστιανοί, οι οποίοι δεν έχουν αποκτήσει το εκκλησιαστικό φρόνημα, αυτοί είναι το εν δυνάμει ποίμνιό μας. Αυτή ήταν η κουβέντα που κάναμε με τον Καρδινάλιο.

Κατά τη γνώμη μου, τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε πρόοδος και σε αυτό τον τομέα, διότι δεν παρατηρείται πια αυτή η επιθετική προσηλυτιστική δράση των Καθολικών στο έδαφός μας, όπως ήταν στην αρχή της δεκαετίας του '90. Σήμερα διαπιστώνουμε ότι οι Καθολικοί αναζητούν τρόπους συνύπαρξης με τους Ορθόδοξους στα «όμορα» εδάφη. Η αναζήτηση της συνεργασίας με την Ορθόδοξη Εκκλησία παρατηρείται στους Καθολικούς αρχίζοντας από το ανώτατο επίσημο επίπεδο (Πάπας Ρώμης και η παπική Κουρία) και καταλήγοντας στο ενοριακό επίπεδο, στο επίπεδο των κινήσεων και των μοναχικών ταγμάτων.

9. Η βελτίωση των σχέσεων Ορθόδοξης και Καθολικής Εκκλησίας την περίοδο του ποντιφικάτου του Βενεδίκτου ΙΣΤ΄

Στη συνείδηση των Ορθοδόξων και ειδικά αυτών, οι οποίοι ανήκουν στη Ρωσική Εκκλησία, την επιδείνωση των σχέσεων με τους Καθολικούς τη δεκαετία του '90 συνδέεται με τη μορφή του Πάπα Ιωάννη Παύλου Β΄. Καθώς φρονώ, δεν έχει αυτός προσωπική ευθύνη για τα τραγικά γεγονότα στη Δυτική Ουκρανία. Εκείνα τα οποία συνέβησαν εκεί οφείλονται κυρίως στους πολιτικούς παράγοντες. Ωστόσο μετά από την άνοδο στο θρόνο της Ρώμης του Πάπα Βενεδίκτου ΙΣΤ΄, σημειώνεται σταθερή βελτίωση των σχέσεων και της αλληλοκατανόησης μεταξύ Ορθοδόξων και Καθολικών.

Ο Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ΄ είναι άνθρωπος παραδοσιακών απόψεων, στην Καθολική Εκκλησία πάντοτε εκπροσωπούσε τη συντηρητική πτέρυγα και προέβη σε μια σειρά κινήσεων προς τους παραδοσιακούς εντός της Καθολικής Εκκλησίας. Είναι καλός γνώστης της διδασκαλίας και της εκκλησιαστικής τάξεως της Ορθόδοξης Εκκλησίας, συμπαθεί την Ορθοδοξία και επιθυμεί να προβεί σε πραγματικές κινήσεις προς την Ορθόδοξη Εκκλησία. Αυτό παρατηρείται κατά τη διάρκεια όλης της εξάχρονης θητείας του ως Ποντίφικας.

Πρέπει να σημειώσω ότι η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία δεν είναι μια ομογενής εκκλησιαστική ένωση. Μέσα στην Καθολική Εκκλησία υπάρχουν πάρα πολλά κινήματα, διαφορετικά ρεύματα και κατευθύνσεις στη θεολογική σκέψη: από τις ακραίες φιλελεύθερες έως τις ακραίες συντηρητικές. Βεβαίως, είμαστε πιο κοντά στην συντηρητική πτέρυγα λόγω της νοοτροπίας και των θεολογικών αφετηριών. Με αυτή την έννοια στηρίζουμε τις προσπάθειες, οι οποίες καταβάλλονται από τον Πάπα Βενέδικτο ΙΣΤ΄ για την υποστήριξη αυτής της παραδοσιακής κατεύθυνσης μέσα στην Καθολική

Εκκλησία, διότι αυτή είναι την οποία βλέπουμε να έχει προοπτικές για το μέλλον του διαλόγου μας.

10. «Στρατηγική συμμαχία» με σκοπό την προστασία των παραδοσιακών χριστιανικών αξιών

Θα ήθελα επίσης να πω δυο λόγια για την ανάγκη της σημερινής συνεργασίας ανάμεσα στους Ορθοδόξους και Καθολικούς στον πρακτικό τομέα. Έχω ήδη αναφερθεί επαρκώς στο θεολογικό διάλογο, στον τρόπο συζήτησης μεταξύ Ορθοδόξων και Καθολικών για τις υφιστάμενες διαφορές. Και όμως δεν πρέπει να λησμονήσουμε ότι υπάρχουν και πολλά κοινά σημεία ανάμεσά μας. Στο κείμενο με τίτλο «Οι βασικές αρχές αντιμετώπισης της ετεροδοξίας από τη Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία», το οποίο υιοθετήθηκε από τη Σύνοδο της Ιεραρχίας το 2000, δηλώσαμε το εξής: «Ο διάλογος με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία οικοδομήθηκε και πρέπει να οικοδομείται στο μέλλον με βάση εκείνο το θεμελιακό παράγοντα ότι δηλαδή αυτή αποτελεί μια Εκκλησία, στην οποία διατηρείται η αποστολική διαδοχή των χειροτονιών». Η αναγνώριση της αποστολικής διαδοχής προϋποθέτει και ένα συγκεκριμένο πρότυπο συμπεριφοράς των Ορθοδόξων απέναντι στους Καθολικούς και φυσικά των Καθολικών απέναντι στους Ορθοδόξους.

Αυτό μας προσφέρει και τις ευκαιρίες για τη συνεργασία σε εντελώς διαφορετικούς τομείς της ανθρώπινης ζωής. Ο θεολογικός διάλογος αντιμετωπίζεται από πολλούς ως μια αφηρημένη ακαδημαϊκή άσκηση. Κανείς από μας δε γνωρίζει τα αποτελέσματα αυτού, εάν θα φτάσουμε σε συμφωνία με τους Καθολικούς πάνω σε αυτά ή σε άλλα θέματα. Έχουμε ήδη συμφωνήσει ότι η ουνία δεν είναι μέθοδος για την επίτευξη της ενότητας, αλλά προς το παρόν δεν φθάσαμε σε συμφωνία στο ότι κατά την πρώτη χιλιετία η αρμοδιότητα του Επισκόπου Ρώμης δεν περιελάμβανε την Ορθόδοξη Ανατολή, καθώς και σε άλλα πολλά ζητήματα. Καθώς φαίνεται, ο θεολογικός διάλογος, τον οποίο διεξάγουμε σήμερα, θα συνεχίζεται ακόμα για πολλές δεκαετίες.

Ενώ η ζωή των ανθρώπων σε διάφορες χώρες ακολουθεί τη δική της πορεία. Τόσο οι Ορθόδοξοι, όσο και οι Καθολικοί έρχονται αντιμέτωποι με τις ίδιες προκλήσεις της σημερινής εποχής για το παραδοσιακό τρόπο ζωής. Δεν πρόκειται για θεολογικά ζητήματα αλλά για το παρόν και το μέλλον της ανθρώπινης κοινωνίας. Αυτός είναι ο τομέας όπου οι Ορθόδοξοι και οι Καθολικοί δύναται να συνεργάζονται χωρίς να υποβαθμίζεται η εκκλησιαστική τους ταυτότητα. Με άλλα λόγια, χωρίς να αποτελούμε μια Εκκλησία, χωρισμένοι εξαιτίας των διαφόρων θεολογικών και εκκλησιολογικών ζητημάτων, μπορούμε να βρούμε εκείνες τις μορφές της συνεργασίας, οι οποίες θα μας επιτρέψουν να ανταποκρινόμαστε από κοινού στις προκλήσεις της σύγχρονης εποχής.

Χαρακτηρίζω αυτή την μορφή της συνεργασίας ως «στρατηγική συμμαχία» ανάμεσα στην Ορθόδοξη και την Καθολική Εκκλησία. Πρόκειται για την κοινή βοήθεια στους ανθρώπους για να συνειδητοποιήσουν το τι είναι οι παραδοσιακές χριστιανικές αξίες, δηλαδή, της οικογένειας, της

αξίας της ανθρώπινης ζωής από τη σύλληψη μέχρι το θάνατο, της αγωγής παιδιών, της ακεραιότητας και του αδιάλυτου του γάμου. Στο σύγχρονο κόσμο όλες αυτές οι έννοιες δέχονται ριζική αναθεώρηση. Η οικογένεια στη Δύση σήμερα δεν σημαίνει οπωσδήποτε και την ένωση ανδρός και γυναικός, δύναται να είναι ένωση ενός άνδρα με ένα άλλο άνδρα ή μιας γυναίκας με μια άλλη γυναίκα, ή ακόμα κάποια «πολύπλευρη» μορφή. Επιπλέον, η νομοθεσία μιας σειράς χωρών επιτρέπει τη δημιουργία αυτών των «οικογενειών», στις οποίες παρέχονται τα ίδια προνόμια με εκείνα, τα οποία έχουν άνθρωποι, που σύναψαν παραδοσιακό γάμο. Π. χ. στη Γερμανία για να απαλλαγεί κανείς από τη στρατιωτική του θητεία πρέπει είτε να συνάψει γάμο, είτε να συνάψει ομοφυλοφιλική επαφή, τα προνόμια είναι τα ίδια. Ορισμένες προτεσταντικές κοινότητες παρασυρόμενες από τις κοσμικές αρχές, εισάγουν την τελετή ευλογίας ομόφυλων ενώσεων. Ισχυρίζονται ότι «Ο νόμος αναγνωρίζει αυτές τις ενώσεις ως νόμιμες, γι' αυτό πρέπει κι εμείς να τις αναγνωρίζουμε». Από την πλευρά μας είμαστε βέβαιοι ότι εάν ο νόμος αναγνωρίζει μια καινοτομία, αυτό δε σημαίνει ότι και η Εκκλησία πρέπει να την αναγνωρίσει. Ο νόμος δεν δέχεται την έννοια της αμαρτίας, δέχεται μόνο την έννοια του κανόνα και την παράβαση του κανόνα, δηλαδή το έγκλημα. Οι χριστιανοί όμως έχουν αυτή την έννοια.

Σήμερα στη δυτική κοινωνία το οικογενειακό σύστημα ουσιαστικά έχει καταρρεύσει και ως αποτέλεσμα σημειώνεται η σταδιακή μείωση των δυτικών πληθυσμών. Αυτός είναι ένας απλός και πραγματικός δείκτης της πνευματικής υγείας ή πνευματικής αρρώστιας ενός λαού. Όταν πληθύνεται ένας λαός αυτό σημαίνει ότι έχει υγιείς δυνάμεις, χάρη στις οποίες αναπαράγεται. Όταν μειώνεται, αυτό δείχνει την αρρώστια. Η αρρώστια εν προκειμένω συνίσταται στο ότι από την κοινωνία λείπουν οι παραδοσιακές αντιλήψεις για την οικογένεια. Δεν αντιμετωπίζεται η οικογένεια ως μια απόλυτη αξία. Δεν θεωρείται ως καθήκον η τήρηση της συζυγικής πίστewος, αλλά ούτε ως ένας από τους βασικούς σκοπούς η γέννηση και η αγωγή παιδιών, και μάλιστα τόσων, όσα δίνει ο Θεός, και όχι όσα είχαν προγραμματίσει οι γονείς. Ανάμεσα στις προτεραιότητες της σύγχρονης κοινωνίας συμπεριλαμβάνονται η καριέρα, το χρήμα, η υλική ευημερία, ενώ η οικογένεια και η γέννηση παιδιού (και μάλιστα κατά κανόνα ενός παιδιού), ακολουθούν πάρα πολύ πίσω. Αυτό συμβαίνει διότι στη σύγχρονη αντίληψη για την ευτυχία εντάσσεται καλά ένα παιδί, εάν πρόκειται για δυο παιδιά αυτό εντάσσεται χειρότερα, ενώ αποκλείονται καθόλου τα τρία και τα παραπάνω παιδιά. Ένας σύγχρονος και επιτυχής άνδρας είναι εκείνος ο οποίος έχει μια νέα και όμορφη γυναίκα, ένα παιδί, ένα διαμέρισμα, ένα αυτοκίνητο, μια καλή δουλειά και καλά εισοδήματα. Ενώ η πολύτεκνη οικογένεια με οχτώ παιδιά, έχει γίνει σήμερα μια εξαίρεση, είναι μια ανοησία. Οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν αυτές τις οικογένειες με έκπληξη και φόβο.

Η αφετηρία αυτής της κοσμοαντίληψης είναι η κατάρρευση του παραδοσιακού οικογενειακού τρόπου ζωής, και σήμερα, εάν μιλήσουμε για τις χριστιανικές κοινότητες (αυτή τη στιγμή παραμερίζω το Ισλάμ, είναι ένα ξεχωριστό θέμα), μόνο η Ορθόδοξη και η Καθολική Εκκλησία κηρύσσουν το παραδοσιακό οικογενειακό τρόπο ζωής. Αυτό δε σημαίνει ότι όλοι οι πιστοί

ακολουθούν τη διδασκαλία της Εκκλησίας τους, αλλά στο επίσημο επίπεδο είναι η Ορθόδοξη και η Καθολική Εκκλησία, οι οποίες υπερασπίζουν την ακεραιότητα του γάμου, θεωρούν την έκτρωση ως αμαρτία και καλούν στην εκρίζωση αυτής, δεν δέχονται την ευθανασία. Εάν κάνουμε σύγκριση π.χ. των «Αρχών του κοινωνικού δόγματος της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας», όπου γίνεται λόγος για πάρα πολλά ηθικά και κοινωνικά θέματα, με την Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας, όπου παρουσιάζεται η επίσημη διδασκαλία της Καθολικής Εκκλησίας πάνω στα ίδια θέματα, σχεδόν παντού θα διαπιστώσουμε παράλληλα χωρία. Και αυτό μάλιστα επιβεβαιώνει ότι μπορούμε να ενώσουμε τις προσπάθειές μας για να υποστηρίξουμε τις παραδοσιακές αξίες, όπως την οικογένεια, τη γέννηση και την αγωγή παιδιών, την ακεραιότητα του γάμου. Αυτός ο πραγματικός τομέας όπου σήμερα μπορούμε και πρέπει να συνεργαζόμαστε με τους Καθολικούς.

Πιστεύω ότι πρέπει να αναπτύσσουμε αυτή τη συνεργασία ανεξάρτητα από τις επιτυχίες ή αποτυχίες στο θεολογικό διάλογο, ανεξάρτητα ακόμα και από τη διαμόρφωση σχέσεων ανάμεσα στους Ορθοδόξους και Καθολικούς σε συγκεκριμένες περιοχές του κόσμου, όπου αντιμετωπίζονται δυσκολίες στις σχέσεις. Πρέπει να οικοδομήσουμε αυτή τη συνεργασία βασιζόμενοι στο στρατηγικό σκοπό, διότι πρόκειται για το μέλλον της ανθρωπότητας.

Δεν ήταν τυχαία η αναφορά μου στο Ισλάμ. Δεν πρόκειται τώρα να αναπτύξω αυτό το θέμα, αλλά να πω ένα πάρα πολύ απλό πράγμα, για το οποίο όλοι μιλάνε σήμερα: στις δυτικές χώρες πολύτεκνες οικογένειες είναι κυρίως οι μουσουλμανικές. Το ίδιο παρατηρούμε και στη ρωσική περιφέρεια. Αυτό επιβεβαιώνει την τήρηση του παραδοσιακού τρόπου ζωής από το μουσουλμανικό κόσμο, ο οποίος ο τρόπος για διάφορους λόγους εξέλειψε από τις περισσότερες χριστιανικές χώρες ή τις χώρες, οι οποίες μέχρι πρόσφατα αυτοπροσδιορίζοντο ως χριστιανικές. Πρόκειται για ένα φυσικό τρόπον τινά εκτοπισμό ενός πληθυσμού από τον άλλο και μάλιστα δημογραφικά, πράγμα του οποίου είμαστε αυτόπτες μάρτυρες.

Όλοι γνωρίζουμε το λυπηρό παράδειγμα του Κοσσόβου. Υπάρχουν βέβαια και οι πολιτικοί παράγοντες, και άλλες περιστάσεις, οι οποίες συνέβαλαν στα γεγονότα εκείνα, αλλά μπορούμε να παρατηρήσουμε την αρκετά σταθερή δημογραφική ανάπτυξη της περιοχής κατά τη διάρκεια των τελευταίων εκατό ή περισσότερα ετών. Ο Ορθόδοξος πληθυσμός συνέχεια μειωνόταν, ενώ ο μουσουλμανικός αυξανόταν.

11. Συμπέρασμα

Συμπεραίνοντας ήθελα να πω ότι σήμερα πρόκειται για το μέλλον του χριστιανικού πολιτισμού, και εάν θέλετε, για την επιβίωση αυτού. Πιστεύω ότι σε αυτή την κατάσταση θα ήταν πολύ ορθό και επίκαιρο να ενώσουμε τις προσπάθειες εκείνων των χριστιανών, οι οποίοι τηρούν τις παραδοσιακές ηθικές θέσεις, και αυτοί είναι κυρίως οι Ορθόδοξοι και οι Καθολικοί. Εάν πετύχουμε να ενώσουμε

τις προσπάθειες, θα μπορέσουμε να καταφέρουμε πάρα πολύ περισσότερα για την ευημερία και την ευτυχία των ανθρώπων. Φρονώ ότι αυτή είναι η προτεραιότητα στο διάλογό μας με τους Καθολικούς. Για να την πετύχουμε μπορούμε να απορρίψουμε την προσβλητική ορολογία, να καθίσουμε στο τραπέζι συνομιλιών και να καταβάλλουμε και οι δυο μας πλευρές τις διάφορες προσπάθειες, διότι πρόκειται για την πραγματική ζωή και για το πραγματικό καλό των ανθρώπων.

Όσον αφορά το θεολογικό διάλογο, αυτός θα ακολουθήσει τη δική του πορεία. Ίσως θα οδηγήσει κάποτε σε κάποια αποτελέσματα, ίσως και όχι. Δεν το γνωρίζουμε προς το παρόν. Όμως πρέπει χωρίς να περιμένουμε τα αποτελέσματα αυτά, να οικοδομούμε τις σχέσεις μας με τους Καθολικούς εδώ και τώρα, να τις οικοδομούμε με βάση τον αμοιβαίο σεβασμό και την επιθυμία συνεργασίας σε εκείνους τους τομείς, όπου μπορούμε σήμερα να συνεργαζόμαστε χωρίς να προδώσουμε τις αρχές μας.

Μια πηγή: <https://mospat.ru/gr/news/56429/>